

Justitieutskottets betänkande 2023/24:JuU6

Riksrevisionens rapport om Polismyndighetens arbete med särskilda händelser riktade mot organiserad brottslighet

Sammanfattning

Utskottet föreslår att riksdagen lägger regeringens skrivelse till handlingarna och avslår motionsyrkandena.

Riksrevisionen har granskat om Polismyndighetens arbete med särskilda händelser är en effektiv ledningsform för att bekämpa grov brottslighet. Resultatet av granskningen redovisas i rapporten Att släcka bränder – Polismyndighetens arbete med särskilda händelser riktade mot grov brottslighet. I rapporten lämnas rekommendationer till Polismyndigheten. I skrivelsen redogör regeringen för sin bedömning av de iakttagelser och rekommendationer som Riksrevisionen redovisar i rapporten. Med skrivelsen anser regeringen att Riksrevisionens rapport är slutbehandlad.

I betänkandet finns en reservation (S, V, MP).

Behandlade förslag

Skrivelse 2022/23:127 Riksrevisionens rapport om Polismyndighetens arbete med särskilda händelser riktade mot organiserad brottslighet.

Ett yrkande i en följdmotion.

Ett yrkande i en motion från allmänna motionstiden 2023/24.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Redogörelse för ärendet	4
Utskottets överväganden	5
Riksrevisionens rapport om Polismyndighetens arbete med särskilda händelser riktade mot organiserad brottslighet	5
Reservation	10
Genomförande av rekommendationer, punkt 1 (S, V, MP)	10
<i>Bilaga</i>	
Förteckning över behandlade förslag	12
Skrivelsen	12
Följdmotionen	12
Motion från allmänna motionstiden 2023/24	12

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Genomförande av rekommendationer

Riksdagen avslår motionerna

2023/24:217 av Rasmus Ling (MP) och

2023/24:2669 av Märta Stenevi m.fl. (MP) yrkande 23.

Reservation (S, V, MP)

2. Skrivelsen

Riksdagen lägger skrivelse 2022/23:127 till handlingarna.

Stockholm den 16 november 2023

På justitieutskottets vägnar

Richard Jomshof

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Richard Jomshof (SD), Annika Strandhäll (S), Adam Martinen (SD), Petter Löberg (S), Mikael Damsgaard (M), Anna Wallentheim (S), Katja Nyberg (SD), Charlotte Nordström (M), Gudrun Nordborg (V), Torsten Elofsson (KD), Ulrika Liljeberg (C), Pontus Andersson Garpvall (SD), Rasmus Ling (MP), Juno Blom (L), Sanna Backeskog (S), Fredrik Kärholm (M) och Lars Isacsson (S).

Redogörelse för ärendet

I betänkandet behandlar utskottet regeringens skrivelse 2022/23:127 Riksrevisionens rapport om Polismyndighetens arbete med särskilda händelser riktade mot organiserad brottslighet. I skrivelsen redovisar regeringen sin bedömning av de iakttagelser och rekommendationer som framgår av Riksrevisionens rapport Att släcka bränder – Polismyndighetens arbete med särskilda händelser riktade mot grov brottslighet (RiR 2023:5).

En motion har väckts med anledning av skrivelsen. I betänkandet behandlar utskottet även ett yrkande i en motion från allmänna motionstiden 2023/24. Förslagen i motionerna finns i bilagan.

Vid utskottssammanträdet den 13 april 2023 informerade riksrevisor Helena Lindberg med medarbetare om Riksrevisionens rapport.

Utskottets överväganden

Riksrevisionens rapport om Polismyndighetens arbete med särskilda händelser riktade mot organiserad brottslighet

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om genomförande av Riksrevisionens rekommendationer och lägger regeringens skrivelse till handlingarna.

Jämför reservationen (S, V, MP).

Riksrevisionens granskning

Bakgrund

Riksrevisionen har granskat om Polismyndighetens arbete med särskilda händelser är en effektiv ledningsform för att bekämpa grov brottslighet. Resultatet av granskningen redovisas i rapporten Att släcka bränder – Polismyndighetens arbete med särskilda händelser riktade mot grov brottslighet (RiR 2023:5).

Riksrevisionens iakttagelser

Iakttagelser som rör Polismyndighetens underlag för att mäta om särskilda händelser riktade mot grov brottslighet har gett effekt

Riksrevisionens sammantagna bedömning är att det saknas underlag för att mäta om särskilda händelser riktade mot grov brottslighet har gett effekt. Riksrevisionen uppger att det finns generella problem med att mäta effekten av den särskilda ledningsformen särskild händelse eftersom det saknas dokumentation och underlag. Det gäller såväl underlag kopplat till beslut om att inleda en särskild händelse som dokumentation om åtgärder, kostnader och beslut inom ramen för den särskilda händelsen. Enligt Riksrevisionen kan varken Polismyndigheten eller de kommuner som Riksrevisionen varit i kontakt med redogöra för hur eller i vilken utsträckning särskilda händelser har bidragit till att bekämpa grov brottslighet. Därtill saknas också en total sammanställning av antalet särskilda händelser. Riksrevisionens bedömning är att det inte är möjligt att mäta om särskilda händelser riktade mot grov brottslighet har gett effekt.

Polismyndighetens strategi för att genomföra särskilda händelser inkluderar riktlinjer och en handbok som uppges vara ett stöd i arbetet, men det saknas en plan för avslut av särskilda händelser, vilket Riksrevisionen bedömer är särskilt viktigt när det gäller grov brottslighet. Granskningen visar

även att polisen i låg grad involverar kommunerna i förberedelsen av de särskilda händelserna.

Iakttagelser som rör huruvida Polismyndigheten genomför särskilda händelser på ett effektivt sätt

Riksrevisionens sammantagna bedömning är att Polismyndigheten inte genomför de särskilda händelserna på ett effektivt sätt. Riksrevisionen menar att det saknas tydliga kriterier för att initiera särskilda händelser och att beslutet därmed bygger på en subjektiv bedömning. Polismyndigheten uppges inte heller kunna redogöra för hur de styrt och prioriterat sina resurser inom ramen för särskilda händelser. Merkostnader för särskilda händelser är inte heller möjliga att spåra.

Riksrevisionen menar vidare att Polismyndigheten inte har beaktat hur den ordinarie linjeverksamheten påverkas av att man skickar resurser till särskilda händelser, vilket har lett till ett ineffektivt resursutnyttjande och en sårbarhet i lokalpolisområdena som ökar ju längre tid de särskilda händelserna pågår.

Iakttagelser som rör hur Polismyndigheten tillvaratar kunskap och erfarenheter från särskilda händelser

Riksrevisionens sammantagna bedömning är att Polismyndigheten inte har gjort tillräckligt för att säkerställa att kunskap och erfarenheter från tidigare särskilda händelser tillvaratas.

Granskningen visar att Polismyndigheten sällan följer upp eller utvärderar åtgärder som vidtagits inom ramen för särskilda händelser riktade mot grov brottslighet. Samtliga tillfrågade kommuner uppger att Polismyndigheten inte har involverat dem i uppföljning eller utvärdering på något strukturerat sätt.

Vidare visar granskningen att Polismyndigheten inte har en strukturerad process för kunskapspridning. Trots bristande uppföljning och utvärdering visar granskningen att det finns goda exempel som genomförts i linjeverksamheten. Två sådana exempel är regionala driftscenter och regionala bedrägericenter, som är resultatet av två särskilda händelser.

Riksrevisionens rekommendationer

Med utgångspunkt i granskningens resultat lämnar Riksrevisionen följande rekommendationer till Polismyndigheten:

- Utveckla kriterier som underlag inför beslut om huruvida en situation ska hanteras inom ramen för en regional respektive nationell särskild händelse.
- Ta fram en nationell lägesbild att utgå från inför beslut om resursförflyttningar. Lägesbilden bör uppdateras regelbundet och delas vid behov.
- Utveckla dokumentationen av särskilda händelser så att det är möjligt att kontinuerligt följa antal, omfattning, kostnader, resursmobilitet samt aktuella polisiära och utredningsmässiga åtgärder.

- Följ upp och utvärdera särskilda händelser. Underlagen bör dokumenteras och ge information om eventuella framgångsfaktorer eller risker med särskilda händelser som kan utveckla arbetet framåt.
- Säkerställ att kunskaper och erfarenheter om särskilda händelser sprids på ett systematiserat sätt till alla berörda delar av organisationen.

Skrivelsen

Regeringen välkomnar Riksrevisionens granskning och konstaterar att den utgör ett viktigt bidrag till arbetet med att utveckla ledningsformen särskild händelse. Regeringens uppfattning är att en samlad lägesbild av resursbehov, och därmed behov av resursförflyttningar, bör vara utgångspunkt i alla sammanhang, inte bara när det gäller särskilda händelser.

Regeringens uppfattning, som också bekräftas av Polismyndighetens synpunkter på Riksrevisionens rapport, är att särskild händelse först och främst är en ledningsform, och inte en arbetsmetod för att bekämpa grov brottslighet. Vilka arbetsmetoder som har använts inom ramen för de särskilda händelserna riktade mot grov brottslighet har heller inte varit föremål för granskning av Riksrevisionen. En av Riksrevisionens slutsatser är också att det, på grund av brister i dokumentationen, inte går att bedöma huruvida beslut om att leda arbete genom särskild händelse har haft effekt. Regeringens slutsats är därför att det även fortsättningsvis måste vara upp till Polismyndigheten att fatta operativa beslut och avgöra vilken ledningsform som är mest lämplig i enskilda fall.

Regeringen delar Riksrevisionens bedömning om behovet av att säkerställa fullgod dokumentation och spårbarhet kopplat till beslut, omfattning och kostnader. Det måste finnas möjlighet att följa upp, utvärdera och dra lärdom av genomförda särskilda händelser, vilket förutsätter att det finns dokumentation. Uppföljning och utvärdering av genomfört arbete är viktigt för att verksamheten ska kunna utvecklas.

Regeringen instämmer således i Riksrevisionens rekommendationer om att Polismyndigheten behöver utveckla det administrativa arbetet i samband med beslut om särskild händelse. Det är inte minst viktigt för att erfarenheter och lärdomar ska kunna dras av genomförda särskilda händelser, så att arbetsmetoder och ledningsformer kan utvecklas och förfinas.

Regeringen instämmer överlag i de rekommendationer som Riksrevisionen lämnar till Polismyndigheten när det gäller dokumentation av beslut, omfattning och kostnader.

Utöver den granskning som Riksrevisionen har genomfört lämnade också Polismyndighetens interrevision en granskningsrapport i september 2022 där man sett över påverkan på linjeverksamheten vid genomförandet av en särskild händelse som varit känd i förväg och lämnat ett antal rekommendationer i samband med det.

Regeringen kommer även fortsättningsvis att följa Polismyndighetens arbete kopplat till ledningsformen särskild händelse i de löpande dialogerna

med myndigheten. Regeringen avser därtill att följa upp Polismyndighetens utvecklingsarbete med anledning av rekommendationerna genom ett regeringsuppdrag.

Genom den aktuella skrivelsen anser regeringen att Riksrevisionens rapport är slutbehandlad.

Motionerna

Märta Stenevi m.fl. (MP) begär i partimotion 2023/24:2669 yrkande 23 ett tillkännagivande om att regeringen ska säkerställa att Polismyndigheten följer Riksrevisionens rekommendationer. Ett likalydande förslag finns i kommittémotion 2023/24:217 av Rasmus Ling (MP).

Uppdrag till Polismyndigheten

Polismyndigheten fick i regleringsbrevet för 2023 (ändringsbeslut 2023-06-22) i uppdrag att redovisa hur myndigheten omhändertar Riksrevisionens rekommendationer i rapporten Att släcka bränder – Polismyndighetens arbete med särskilda händelser riktade mot grov brottslighet (RiR 2023:5) och vilket utvecklingsarbete som genomförs avseende ledningsformen särskild händelse. Uppdraget skulle redovisas senast den 29 september 2023.

Uppdraget har redovisats i rapporten Redovisning av åtgärder i arbetet med särskilda händelser riktade mot grov brottslighet (A530.383/2023). I rapporten redovisar Polismyndigheten flera åtgärder som har vidtagits, bl.a. att myndigheten har påbörjat utvecklingen av befintliga it-system för planering av ledning både i ordinarie organisation och vid särskild händelse. Systemen kommer enligt Polismyndigheten att stödja möjligheten att kontinuerligt följa upp den omfattning och resurstid och de kostnader som läggs på särskilda händelser. Vidare anges att myndigheten på olika sätt har informerat om vikten av uppföljningar, vilket lett till att det genomförts fler uppföljningar under 2023 än tidigare. Rikspolischefen har även beslutat att befintliga it-system för uppföljning av särskilda händelser ska nyttjas för att möjliggöra kunskapsdelning och erfarenhetsutbyte.

Utskottets ställningstagande

Utskottet vill inledningsvis framhålla att det välkomnar Riksrevisionens granskningsrapport och konstaterar i likhet med regeringen att den utgör ett viktigt bidrag till utvecklingsarbetet i fråga om ledningsformen särskilda händelser.

Utskottet delar regeringens bedömning att de iakttagelser som Riksrevisionen gör om behov av bl.a. fullgod dokumentation och uppföljning är allmängiltiga och relevanta. Som regeringen påpekar måste det finnas möjlighet att följa upp, utvärdera och dra lärdom av genomförda särskilda

händelser, vilket förutsätter att det finns dokumentation. Uppföljning och utvärdering är också viktigt för att verksamheten ska kunna utvecklas.

Utskottet instämmer vidare i regeringens bedömning att rekommendationerna till Polismyndigheten till största delen rör sådant som ligger inom ramen för myndigheten att bedöma och hantera. Polismyndighetens utveckling av ledningsformen särskild händelse har följts upp genom ett regeringsuppdrag. Som framgår ovan har Polismyndigheten även vidtagit flera åtgärder. Det handlar bl.a. om utvecklingen av befintliga it-system som kommer att stödja möjligheten att kontinuerligt följa upp den omfattning och resurstid och de kostnader som läggs på särskilda händelser. Utskottet ser positivt på de åtgärder som har vidtagits och det utvecklingsarbete som pågår. Av skrivelsen framgår att regeringen har för avsikt att fortsätta följa Polismyndighetens arbete kopplat till ledningsformen särskild händelse i de löpande dialogerna med myndigheten. Mot denna bakgrund anser utskottet att det inte finns anledning för riksdagen att göra något sådant tillkännagivande om genomförande av Riksrevisionens rekommendationer som efterfrågas i motionerna 2023/24:217 (MP) och 2023/24:2669 (MP) yrkande 23. Utskottet avstyrker därför motionsyrkandena och föreslår att riksdagen lägger skrivelsen till handlingarna.

Reservation

Genomförande av rekommendationer, punkt 1 (S, V, MP)

av Annika Strandhäll (S), Petter Löberg (S), Anna Wallentheim (S), Gudrun Nordborg (V), Rasmus Ling (MP), Sanna Backeskog (S) och Lars Isacson (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2023/24:217 av Rasmus Ling (MP) och

2023/24:2669 av Märta Stenevi m.fl. (MP) yrkande 23.

Ställningstagande

Riksrevisionens granskning visar att Polismyndigheten inte kan redogöra för vare sig det totala antalet särskilda händelser eller antalet särskilda händelser med inriktning mot grov brottslighet, eller den totala merkostnaden för dessa. För hälften av de särskilda händelser som rör grov brottslighet är de eventuella merkostnaderna inte möjliga att spåra. Granskningen visar vidare att det saknas information om hur länge de särskilda händelserna pågick, hur många årsarbetskrafter som involverades och från vilka delar av myndigheten resurser skickades. Vidare är det inte möjligt att avgöra vilka polisiära eller utredningsmässiga åtgärder som genomfördes. Riksrevisionen bedömer att det i dagsläget inte är möjligt att mäta om särskilda händelser riktade mot grov brottslighet ger effekt.

Riksrevisionen rekommenderar Polismyndigheten att bl.a. utveckla kriterier för vilka situationer som ska hanteras i särskilda händelser, ta fram en nationell lägesbild inför resursförflyttningar, utveckla dokumentation av särskilda händelser och följa upp samt utvärdera dem. Myndigheten bör också säkerställa att kunskaper och erfarenheter om särskilda händelser sprids på ett systematiskt sätt till alla berörda delar av organisationen.

Vi delar regeringens uppfattning att det är upp till Polismyndigheten att fatta operativa beslut. Det är dock problematiskt att det enligt Riksrevisionen inte är möjligt att mäta om särskilda händelser riktade mot grov brottslighet alls ger effekt. Det är även allvarligt att det inte är möjligt att spåra eventuella merkostnader för över hälften av de särskilda händelser som rör grov brottslighet. Det är vår uppfattning att särskilda åtgärder behöver vidtas för att förbättra verksamheten i fråga om särskilda händelser. Mot denna bakgrund

anser vi att regeringen bör säkerställa att Polismyndigheten följer Riksrevisionens rekommendationer.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Skrivelsen

Regeringens skrivelse 2022/23:127 Riksrevisionens rapport om Polismyndighetens arbete med särskilda händelser riktade mot organiserad brottslighet.

Följdmotionen

2023/24:217 av Rasmus Ling (MP):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen ska säkerställa att Polismyndigheten följer Riksrevisionens rekommendationer, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

Motion från allmänna motionstiden 2023/24

2023/24:2669 av Märta Stenevi m.fl. (MP):

23. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen ska säkerställa att Polismyndigheten följer Riksrevisionens rekommendationer avseende särskilda händelser och tillkännager detta för regeringen.